

udejstvovanje v športni dejavnosti, ki ga veseli, za katero kaže interes. Več različnih gibalnih spodbud bo deležen, več različnih športnih zvrsti in gibalnih dejavnosti bo spoznal, večja bo njegova baza gibalnih znanj, iz katere bo črpal v odraslosti, ko bo gibanje predstavljalo ob ustrezni prehrani osrednji dejavnik ohranjanja njegovega zdravja. Knjiga pa bo pomembno gradivo tudi vsem ženskam pri prepoznavanju vzorcev spolne diskriminacije in lastnem omejevanju, kar je prvi korak, ki vodi k ukrepanju ter zavzemanju za enake možnosti. Znanstvena monografija *Ženske in šport* opozarja na vrednost posameznikove svobode na področju športnega udejstvovanja in bo nepogrešljiva referenca za nadaljnje raziskave na tem področju. Zato lahko le upamo, da nas bo avtorica kmalu razveselila z njenim nadaljevanjem.

Literatura:

Darlison, E. (2000): Gender and physical activity. *Orthopade*, 29, 11: 957-968.
(1993) Otroci imajo prednost: Svetovna deklaracija in načrt ukrepov s svetovnega sestanka na vrhu, posvečenega otrokom; Konvencija o otrokovih pravicah. Ljubljana: Unicef.

Roman Vodeb

**Mojca Doupona Topič: Ženske in šport. Ljubljana: Fakulteta za šport, 2004
202 strani (ISBN 961-6405-86-1), 4.650 SIT**

Mojca Doupona Topič je predavateljica Sociologije športa na Ljubljanski Fakulteti za šport in je napisala knjigo *Ženske in šport* – monografijo, ki v Sloveniji predstavlja nekakšno pionirsko delo na področju sociologije spolov v športu. Avtorica se je lotila ženske diskriminacije (v primerjavi z moškimi) na klasičen, feminističen način: skozi zgodovinsko analizo in analizo sedanjega družbenega trenutka. Glede na to, da je izbira teme vselej simptomatična in gleda na to, da se avtorica bralcem predstavila kot bivša vrhunska športnica (rokmetašica), bralci kmalu prepozna ti. profeministični stil pisanja, v katerem je ženska oziroma športnica predstavljena v luči krivic, ki se športnicam, v primerjavi k njihovimi moškimi športnimi kolegi, resnično že od nekdaj dogajajo. Ženske so na nek način zapostavljene. Delajo se jim medijske, finančne in še kakšne druge krivice, in na to nas skuša opozoriti avtorica. Športnice so zapostavljene in nihče se ne potruzi, da bi krivično športno politiko (in ideologijo) spremenil. Tisti, ki smo bili tako ali drugače vpeti v kolesje ženskega športa, smo diskriminacijo ženskega športa boleče občutili na lastni koži – bodisi kot trenerji ali kot funkcionarji. Toda tisti, ki so nas tovrstne krivice prizadele in smo hoteli razodeti resnične vzroke zapostavljenosti žensk v športu, nas knjiga *Ženske in šport* ne zadovolji povsem.

Avtorica se v glavnih poglavjih loteva treh temeljnih segmentov športa: *vrhunskega, rekreativnega in šolskega*. V treh poglavjih tematizira še *medije, seksizem na vodstvenih oz. funkcionarskih mestih ter nasilje nad športnicami*. V knjigo bralce in bralke popelje z osnovno predpostavko, da se ženskam v športu delajo krivice, in začne s Freudovo psihoanalizo, problemom identitete, nato pa preide na ideologijo. Ne sklicuje se na Freudova dela, pač pa se dokaj korektno sklicuje na Giddensovo interpretacijo Freud in na nekaj feminističnih avtoric. Ko govori o ideologiji, vpelje znan koncept *kulturnega stereotipa*, ki ga uporabljajo tudi profeministične avtorice. Na ta način se nekako ogne konceptu *naravnosti*. Za nekatere bralke (in celo bralce) bo verjetno dovolj prepričljiva. Zdi se, da je avtoričina tiha ambicija, da bi skozi knjigo spremenila aktualno športno politiko oz./in ideološko paradigmo, ki na nek način resnično zanemarja in diskriminira športnice v primerjavi s športniki.

Da bi avtorica svoj ideološki projekt oz. tiho, morda celo nezavedno ambicijo uresničila, uporablja oz. se sklicuje na številne (pro)feministične avtorice. V teh svojih prizadevanjih je avtorica za odtenek preveč tendenciozna, saj formulira nekatere kontradiktorne dikcije, s katerimi jasno nakazuje svojo ideološko naravnost v sicer znanstveni oz. raziskovalni knjigi.

Med drugim na enem mestu zapiše: »*Osnovni cilj športna vzgoje za dekleta je razvijanje telesa, ki bo videti lepo – torej razvijanje telesa predvsem in zaradi moških.*« Da to ni bil deklariran kurikularni cilj športne vzgoje kot šolskega predmeta, se pri nas natančno ve – in ve se tudi, kdo so bili konceptualni ideologi oz. pisci slovenskega šolskega kurikula. Na drugem mestu (in drugem kontekstu) avtorica prvo dikcijo nekako zanika in zapiše: »*Cilj šolske vzgoje je predvsem, da otrok pridobi trajne športne navade, ki jih bo ohranjal do pozne starosti ...*« V takšnih teoretskih zagatah bi si avtorica lahko pomagala s konceptom »*skrbno načrtovanega (ciljanega)*« in »*tiho (ponižno) pričakovanega oz. nenačrtovanega (neciljanega)*« – ne bi pa smela biti kontradiktorna sama s sabo. To, da imajo telesne oz. gibalne (torej tudi športne) aktivnosti učinke na telesno (in seksualno) samopodobo, sicer drži. Izstop iz (kakršnekoli) ideologije je namreč nemogoč. Avtorica v svoje apodiktične dikcije nekako ne (po)dvomi. Velikokrat piše v apodiktičnem tonu, kot da bi bilo (znanstveno) *spoznanje* mogoče, oz. da obstaja nekakšna »izvenideološkost« ali pa vsaj »dobra ideologija«. Avtorica namreč kritizira eno (obstoječo) ideologijo (, ki je domnevno *slaba*) in odločno ponuja svojo, (pro)feministično (kot *dobro*). Ravno na tej točki bo morda razočarala marsikateroga kritičnega bralca – in celo bralko.

V enem od poglavij poskuša bralce in bralke prepričati, da je ženska prav tako lahko uspešna kot trenerka. Ravno v tem kontekstu bi si lahko produktivno pomagala s psihoanalizo oz. s konceptom t.i. *transferega odnosa*, ki ga je v psihiatrični praksi ustoličil prav Freud. Avtorica nekako ne polemizira, da bi moški trenerji lahko prav skozi *transforni odnos* (beri: nezavedne infantilno »oživljenje« libidinalne vezi) znali precej lažje prepričati svoje športnike in športnike v njihove zmagovalne sposobnosti. »Vrnjeni« oz. »oživljeni« (transferirani) oče je v teh teoretskih povezavah še kako aktualen. »Vrnjena« (»oživljena« oz. transferirana) mati pa ima za športnike in športnice (večinoma) povsem drugo (libidinalna) obeležja – in prav zato je biti trener ženski izredno težko. Nehvaležen status, ki ga ima, ji ne omogoča vzpostaviti avtoritete oz. statusa »subjekta, za katerega se predpostavlja, da zmore« (športnika oz. športnico pripeljati do zmage). Avtorica pravilno ugotavlja, da je trenerstvo za ženske »nedosegljiv poklic«. Da bi ženske prepričala, da so lahko tudi trenerke, celo naniza napotke. Sklicuje se tudi na mnenja nekaterih igralcev in trenerk.

Da ne ob pomote – avtorica je v zbiranje podatkov vložila veliko truda. Nanizala nam je obilico statističnih in drugih podatkov ter zanimivost, ki so povezane z zgodovino ženskega športa. Študenti in študentke se bodo iz te knjig lahko marsikaj naučili – bolj rečeno, izbrskali bodo lahko določene podatke o ženskah v športu (slovenskem in svetovnem). Številni statistični podatki povedo svoje, čeprav so na nekaterih mestih tendenciozno oz. profeministično koncipirani. Videti je, da je avtorica hotela dokazati, da se ženskam v športu tudi na področju trenerstva, sojenja in medijske pozornosti delajo krivice.

Če bi se potrudila in razpredala tisto, kar ji je bilo neljubo, torej koncept *naravnega*, bi lahko bila bolj produktivna in ustvarjalna ter manj ideološka. Namreč – to, da je (ženstvena) ženska manj dovzetna za moške tipe športov, vseskozi pripisuje *patriarhalni kulturi* in nanjo vezanim (*kulturnim*) stereotipom. Skozi konceptom *nezavednega misljenja* oz. *mišljenja* (in koncept *naravnega*), bi lahko dopustila opcijo, da ženske v svojem nezavednem mislijo mimo kulturnih zahtev. Če bi pogledala v psihiatrično prakso oz. literaturo, ki se resno spopada za zagatami psihičnega patosa, bi videla, da mimo koncepta *zavidanja penisa* in (faličnega) *z gledovanja po moškim* ne more veliko povedati o ženskem športu – vsaj tistem ne, ki ima attribute *možatosti* oz. *faličnosti*. Mimo nadgrajevanj dejstva, da so si šport izmislil, da ne rečemo (nezavedno) »iz-želeli«, *moški* – in verjetno prav *zaradi žensk* – se avtorica ne bi smela lotiti pisanja knjige – in to prav zaradi transparentnega naslova: *Ženska in šport*.

Avtorica naniza ogromno število obrobnih t.i. seksističnih podatkov (največkrat v povezavi z rokometom) in jih začini z malce tendenciozno interpretacijo. Psihatri ali klinični psihologi bi namreč spolne razlike v športu popolnoma drugače interpretirali.

Poleg že nakazanega v knjigi pogrešamo še kakšno teoretsko malenkost. Avtorica bi se morda lahko vprašalo, kaj bi se zgodilo z ženskim športom, če bi iz trenerstva, funkcionarstva in sojenja umaknili vse moške. Zdi se, da bi kopica možatih ženskih športov hitro zamrla. Prosperiral pa bi seveda neagresivni ženstveni oz. estetski šport – vodilni bi postal ples (z vsemi izpeljankami). Avtorica bi lahko malce bolj drzno posegla v tezo, da je ženska v športu na nek način izkoriščana za moško identitetno bahanje. O spolnih zvezah med trenerji in športnicami (tudi tistih malce bolj »nasilnih«), se sicer obsežno razpiše – kar je pohvalno, vendar je čutiti, da bi se o tej temi lahko razpisala na bolj teoretski in analitičen način. Če bi načela psihoanalitični koncept *transfera* (in *kontratransfera*), bi bili zapleteni teoretski pasusi neizbežni.

Vsekakor pa pogrešamo poglavje, o krivicah, ki se dogajajo ženstvenim ženskam – le-te si (nezavedno) želijo estetskih in nenasilnih športov. Avtorica mestoma sicer namigne v to smer, češ: »Zakaj bi silili dekleta z nogometom ali drugimi 'moškimi' športi, če obstaja cela paleta športnih aktivnosti, za katere kažejo dekleta več zanimanja.« Vendar pri namigu ostane – v to temo resno ne poseže. To je po svoje razumljivo, saj bi bilo razpredanje te teme z njenega, (pro-)feminističnega, vidika celo »nevarno« oz. dvorezno. Kaj hitro bi se lahko izkazalo, da si ženske v resnici ne želijo enakosti z moškimi, temveč (svojevrstno) enakopravnost skozi različnost.

Avtorici lahko tudi očitamo, da se ni resno zamislila nad številnimi teksti, ki so v zadnjih letih tematizirali žensko v športu. Gre za tekste, kjer avtorji niti niso pomembni: *Odnos družbe do »ženske« športne rekreacije, Ženska se giblje drugače, Psihične značilnosti žensk in športna rekreacija, Kaj ženske resnično pričakujejo od športne rekreacije?, Dilema: kakšno športno vzgojo ponuditi učencam in dijakinjam?, Moški in ženski šport pod drobnogledom teoretične psihoanalize, Šport in Ojdipov kompleks, Libidinalno-investicijski model in etiologija športnega užitka, Seksualna aktivnost in tekmovalna uspešnost, Nastanek košarke – »iz-um« ali »iz-želja«?, Janica Kostelić – plod fanatičnega očeta ...* Prepričani smo, da je avtorica precej teh tekstov tudi prebrala. Med več kot 160-imi navedenimi viri literature ni nobenega od zgoraj navedenih...

To, da je avtorica podlegla *ideologiji enakosti* oz., kot sama pravi, »*novi strategiji*« imenovani »*gender mainstreaming*«, ne pomeni, da bo preko knjige spreobrnila aktualno ideološko paradigmo na področju spolnih razlik v športu – vmes, v zgodnjih 90-ih letih, se je namreč zgodil *postfeminizem*. Je pa očitno, da to poskuša, saj dodaja, da »bo to dolgotrajen proces«. Videti je, da prav zato v knjigi mrgoli ideoloških apelov »treba je« in »moralo bi«. Jasno je, da bo tendenciozna proizvodnja enoumja na študentih in študentkah Fakulteta za šport zagotovo zapustila marsikaj »gender-mainstreamovskega« – torej *ideološkega*, in to skozi »*spontano znanstveno ideologijo*« kot bi rekel Althusser. Prepričani smo, da bo knjiga Mojce Doupona Topič *Ženska in šport* obvezna literatura na *Katedri za sociologijo športa*, kar je bil konce koncev verjetno tudi njen »tihan« cilj. Morda bi v tej zvezi lahko pripomnili, da bi se na izobraževalnih institucijah moralo izobraževati in ne indoktrinirati z *novimi ideološkimi strategijami*. Knjige, ki imajo predznaka sociološko-izobraževalnega, bi morale bralce in bralke *izobraževati* in ne *indoktrinirati* z ideologijo.